

Sivilombudet
Postboks 3 Sentrum
0101 Oslo

Deres ref:

Vår ref:
2025/67506-2

Dato:
22.10.2025

Tilbakemelding til Sivilombudet på besøk i februar 2025

Romerike fengsel viser til rapport fra Sivilombudets besøk ved Ullersmo den 5. og 6. februar 2025. Vi er gitt frist for tilbakemeldinger til den 22.oktober 2025. Vi takker for at vi fikk utvidet fristen.

Nedenfor følger våre tilbakemeldinger på deres anbefalinger:

Beslutning om plassering i sikkerhetscelle

- Fengselet må sikre at sikkerhetscelle bare brukes når tiltaket er strengt nødvendig, mindre inngripende tiltak har vært forsøkt eller vurdert, og inngrepet er forholdsmessig.*

Bruk av sikkerhetscelle er et svært inngripende tiltak og skal benyttes med varsomhet. All bruk av tvangsmidler krever at det skal være «strengt nødvendig» og at «mindre inngripende tiltak forgjeves har vært forsøkt eller åpenbart vil være utilstrekkelig». Vi vil sørge for at disse sakene gjennomgås i etterkant også ledelsesmessig for å sikre at sikkerhetscelle kun benyttes i disse tilfellene. Vi har også jevnlig møter hvor jurister deltar og gir opplæring til ansatte som har delegert myndighet til å beslutte bruk av tvangsmidler.

Fengselet vil fortsatt jobbe med å følge opp at mindre inngripende tiltak har blitt forsøkt før innsettelse på sikkerhetscelle. Mindre inngripende tiltak i slike tilfeller kan være:

- Forsøk på å roe ned innsatte gjennom kommunikasjon og dialog
- Tilkalle betjenter som innsatte har særlig tillit til
- Økt tilsyn på utelukkelsescelle
- Midlertidig fjerning av gjenstander på utelukkelsescelle
- Vurdere om atferden skyldes medisinske, psykiske eller rusrelaterte årsaker

Når malene utarbeides vil vi innta i malene at det må fremgå eksplisitt av vedtakene hvilke inngripende tiltak som er vurdert og hvorfor de ikke vurderes å være tilstrekkelige. Det skal videre følges opp i etterkontrollene av vedtakene at dette er gjort i tilstrekkelig grad.

Vi vil gjøre tilsvarende for vurderingen av om tiltaket er strengt nødvendig. Vi vil innta i malene at det må beskrives konkret i vedtaket hvilke fremtidige hendelser sikkerhetscellebruken skal hindre. 2

- 2. Fengselet må dokumentere en konkret begrunnelse for at alle lovens vilkår for bruk av sikkerhetscelle er oppfylt. Det bør sikres at innsatte er hørt.*

Vi arbeider med å oppdatere malen for bruk av sikkerhetscelle med fokus på at alle lovens vilkår skal være vurdert. Vi håper dette vil gi grundigere skriftlige begrunnelser i vedtakene.

Det vil bli inntatt et punkt i malen om innsattes syn på saken, slik at det er klart for ansatte at dette skal innhentes. Dersom det ikke lar seg gjøre å tilrettelegge for at innsatte blir hørt, skal årsaken til dette nedtegnes i vedtaket.

- 3. Fengselet bør ikke bruke sikkerhetscelle for å forebygge eller håndtere selvskading eller selvmordsforsøk.*

I utgangspunktet er vi enige i anbefalingen, men det er krevende å få til i praksis. Sikkerhetscelle kan brukes når det er strengt nødvendig for å hindre alvorlig angrep eller skade på person, herunder å hindre en innsatt i å skade seg selv, jf. strgf. § 38 første ledd bokstav a med tilhørende retningslinjer. Det er på det rene at enhver bruk av sikkerhetscelle skal bygge på en konkret vurdering av streng nødvendighet og forholdsmessighet. Videre må det fremgå av dokumentasjonen hvilke mindre inngripende tiltak som er forsøkt eller vurdert.

Ofte plasseres innsatte på sikkerhetscelle etter at vedkommende har forsøkt å skade seg selv, dette for å forhindre ytterligere (forebygge) selvskading eller selvmordsforsøk. Helsepersonell (helsetjenesten) varsles rutinemessig eller legevakts dersom helsetjenesten i fengselet ikke er tilgjengelig. Dersom innsatte ikke besluttet innlagt i sykehus og selvskadingen fortsetter og det ikke er tilstrekkelig med opphold på vanlig celle, er det begrenset med virkemidler og ressurser kriminalomsorgen har for å håndtere videre alvorlig selvskading/selvsmordsforsøk.

Vi vil også kommentere at forholdsmessigheten av tiltaket kan være utfordrende å vurdere, da bruk av sikkerhetscelle er svært inngripende og innsatte ofte er sårbar, har psykiske lidelser m.m., noe som gjør at ethvert isolasjonstiltak vil innebære en belastning for den enkelte. Vi opplever også at i flere tilfeller har vi begjært tvungent psykisk helsevern, men ikke fått etablert dette og den innsatte er returnert til fengselet. I noen av disse tilfellene, for å redde liv, må tvangsmidler benyttes. Dette er utfordrende situasjoner. Dersom et tvangsmiddel vurderes som uforholdsmessig, opplever vi at vi mangler alternativer. Ved dom kan kriminalomsorgen vurdere å overføre til behandling i medhold av straffegjennomføringsloven § 12 og ved varetekt vil påtale varsles og orienteres, men det er krevende og ikke alltid lett å få på plass egnede akutte tiltak.

Vi opplever også et behov for stedlig helsetjeneste som er tilgjengelig hele døgnet.

Det er økte krav til saksbehandling, dokumentasjon og varslingsrutiner. Det skal foretas hyppigere skriftlige vurderinger og vedtak, noe som krever økte ressurser. Disse økte kravene sammenholdt med tilsynsmyndighetenes kritiske tilbakemeldinger til saksbehandlingen og begrunnelser i vedtak, gjør at kriminalomsorgen bør stille spørsmål ved om det nærmer seg et behov for å etablere felles jourordning eller lignende med jurist for å sikre kvaliteten på avgjørelser som tas opp mot regelverket, da jurister ikke arbeider turnus i kriminalomsorgen.

Vi er gjort kjent med at det nylig er nedsatt en arbeidsgruppe i regi av Kriminalomsorgsdirektoratet (KDI) som skal vurdere etablering av jourordninger i kriminalomsorgen. Rapporten fra arbeidsgruppen skal foreligge 1. desember 2025.

3

Oppfølging av innsatte på sikkerhetscelle

4. *Fengselet bør sikre at det alltid gjøres en individuell vurdering når det brukes håndjern, kroppsvisiteres eller fratas klær ved bruk av sikkerhetscelle. Det samme gjelder ved utelukkelse fra fellesskap etter sikkerhetscelleopphold. Vurderingen bør dokumenteres.*

Det er instruksført at det alltid skal gjøres en individuell vurdering når det gjelder bruk av håndjern, kroppsvisitasjon eller det å frata innsatte sine private klær på sikkerhetscelle. Vi vil vurdere å innta et punkt om disse vurderingene i ny vedtaksmal ved bruk av sikkerhetscelle.

Utdrag fra instruks:

«Bekledning:

Ved innsettelse på sikkerhetsseng jf. straffegjennomføringsloven § 38 kan innsatte etter en konkret sikkerhetsmessige vurdering, kroppsvisiteres. Kroppsvisitasjonen skal utføres trinnvis. Den innsatte skal som hovedregel beholde egne klær etter at disse er grundig visitert, med mindre det er forhold som tilsier at annen bekledning er nødvendig for å bedre ivareta tilsyn og kontroll med den innsattes tilstand. I tilfeller der den innsatte er i en tilstand som umuliggjør både hensynet til grundig visitasjon og hovedregelen om å benytte egne klær eller anstalttøy, skal visitasjons- og kontrollbehovet prioriteres. Den innsatte kan etter en konkret vurdering, uavhengig av om vedkommende har bekledning eller ikke, gis mulighet til å ha et teppe over seg. Ved bruk av teppe skal kontroll med reimer, innfestingspunkter og kontaktpunkter mot innsattes kropp gis særlig oppmerksomhet ved alle tilsyn.»

Beslutning om bruk av tvangsmidler skal nedtegnes skriftlig i Kompis og/eller transportordre. Bruk av hånd- og transportjern, strips og bodycuff, kølle, skjold og gass, (jf. retningslinjer til straffegjennomføringsloven § 38 pkt. 38.1 nr. 1, 2, 3 og 5) regnes ikke som enkeltvedtak etter forvaltningsloven, under henvisning til tiltakets art og begrensede varighet, men skal altså nedtegnes skriftlig i kompis (journalssystemet vårt).

5. *Fengselet bør sikre at pepperspray ikke benyttes uten at det er strengt nødvendig, at mindre inngripende tiltak er forsøkt eller vurdert, og at det er forholdsmessig. Disse vurderingene bør dokumenteres.*

All bruk av tvangsmidler krever at det skal være «strengt nødvendig» og at «mindre inngripende tiltak forges» har vært forsøkt eller åpenbart vil være utilstrekkelig».

Pepperspray anses som godkjent tvangsmiddel og har blitt benyttet én gang under opphold på sikkerhetscelle. Det er strenge retningslinjer for å benytte pepperspray. Da dette ble brukt var det i forkant godkjent av inspektør, da det ble vurdert å stå om livet og helsen til den innsatte. Innsatte hadde i den gitte situasjonen puttet barberblader i munnen som han truet med å svelge.

Beslutning om bruk av gass anses som nevnt ikke som et enkeltvedtak, men skal nedtegnes skriftlig i kompis (journalssystemet vårt). Når OC-gass eller CS-gass blir benyttet aktivt i en situasjon gjelder krav til rapportering og dokumentasjon, jf. retningslinjer til straffegjennomføringsloven § 38 pkt. 38.10.

En ansatt som har brukt tvangsmidler eller som har varslet innsatte om bruk av gass eller kølle, skal straks gi sin overordnede muntlig og deretter skriftlig rapport. Rapporten gis til

fengselsleder. Opplysninger om bruk av tvangsmidler skal rapporteres årlig i særskilt protokoll. 4
Bruk av sikkerhetsseng, sikkerhetscelle, kølle eller gass skal innberettes til regionalt nivå. Det skal for øvrig årlig sendes innberetning til Kriminalomsorgsdirektoratet om all bruk av tvangsmidler.

6. *Fengselet bør sikre at innsatte på sikkerhetscelle får utdelt mat og drikke på en respektfull måte og så langt som mulig uten bruk av gulvluke.*

Fengselet er enig i dette og vil tilstrebe å få til dette på mer hensynsfull måte. Vi inntar dette i ny instruks om bruk av sikkerhetscelle. Det er i dag én luke i gulv og én i dør. Det vil være mulig, med bruk av støttebord, at innsatte kan få mat gjennom luken i døren som en hovedregel.

7. *Fengselet bør sikre at det er mulig å ivareta personlig hygiene på sikkerhetscelle, uavhengig av om den innsatte ber om det eller ikke.*

Fengselet kan nå benytte et bord med en vaskebalje. Denne kan plasseres på utsiden av døren, slik at innsatte kan vaske hendene sine gjennom luken i døren. Det er ikke vann på dagens sikkerhetsceller. Fengslet kan også gå til innkjøp av hygiene engangsservietter som innsatte kan ha et visst antall av på sikkerhetscellen. Dette vurdert ut fra en konkret sikkerhetsmessig vurdering, for å opprettholde en bedre hygiene.

8. *Fengselet bør styrke oppfølgingen av innsatte på sikkerhetscelle for å forebygge isolasjonsskader. Oppfølgingen bør bidra til at oppholdet blir avsluttet så raskt som mulig.*

Fengselet vil ha fokus på muligheten for å gi økt menneskelig kontakt for å forebygge isolasjonsskader. Fengselet vil instruksføre at det skal ses på muligheten til å benytte prest, imam, kontaktbetjent eller andre ansatte som innsatte har en god relasjon til. Vi vil også instruksføre at det skal vurderes om det kan tilrettelegges for at innsatte kan kommunisere med pårørende eller andre støttepersoner. Vi vil også vurdere tilgang til stimuli som aviser, bøker, blader eller liknede. Muligheten til å koble på aktivitetsteamet i større grad i disse tilfellene vil også ses på. Vi ønsker å lage en liste med oversikt over ulike tiltak som ansatte må vurdere om kan settes inn for å forebygge og hindre isolasjonsskader.

9. *Fengselet bør sikre at innsatte kan ta kontakt med advokat under opphold på sikkerhetscelle uten forsinkelser og i full konfidensialitet.*

Fengselet har dessverre ikke calling på sikkerhetscellene. Det kan derfor ikke kobles opp telefoner ved bruk av disse. Om innsatte skal kontakte advokat fra sikkerhetscellene må det være en fysisk telefon. Det blir gjort konkrete og individuelle vurderinger vedrørende hva som er sikkerhetsmessig forsvarlig å levere inn av gjenstander på en sikkerhetscelle. Punktet om kontakt med advokat fra sikkerhetscelle vil bli tatt inn i ny instruks.

10. *Kommunen bør sikre at plassering på sikkerhetscelle dokumenteres i journal, også i de tilfellene hvor helsetjenestene ikke har hatt tilsyn. Dokumentasjonen bør inneholde konkret informasjon om de spesielle fysiske forholdene på sikkerhetscelle, hvor inngripende tiltaket er og om bruk av makt i forbindelse med plasseringen.*

Helsetjenesten må svare ut denne anbefalingen, ombudets rapport er videresendt Ullensaker helsetjeneste.

Vurdering av opprettholdelse etter bruk av sikkerhetscelle

- 11. Fengselet bør sikre at det gjøres fortløpende vurderinger av om lovens vilkår for fortsatt plassering i sikkerhetscelle er oppfylt. Fengselets bør dokumentere de fortløpende vurderingene minst hver sjette time.* **5**

Fengselet er enig at det oftere bør dokumenteres om lovens vilkår er oppfylt. Fengselet vil implementere dette, slik at det tas inn i ny instruks, spesielt dette med vurderinger under nattstilling. Fengselet har mange operative ledere som er med på å ta beslutninger om innsettelse på sikkerhetscelle. Fengselet ser behovet for mer fokus og opplæring og vil prioritere dette.

- 12. Fengselet må sikre at sikkerhetscelleopphold avsluttes umiddelbart når lovens vilkår ikke lenger er oppfylt.*

Fengselet mener dette vil ivaretas i større grad når det foretas hyppigere fortløpende vurderinger og at opplæring/oppfriskning/veiledning vil bli gitt til ansatte som skal foreta disse vurderingene. Det må også inntas i rutine for nattstilling, hvem som foretar vurderingene og hvordan disse skal dokumenteres. I dag tilsier rutinen at disse vurderingene skal nedtegnes skriftlig i kompis (journalssystemet vårt).

Regionkontoret har gjennomført en samling for fengslene om utelukkelse og oppfølging av isolerte i juni 2025 og det er planlagt en ny samling om tematikken i november 2025. Videre har regionkontoret avholdt samlinger med alle vaktlederne i regionen, hvor blant annet bruk av tvangsmidler har vært tematikk. Det har også vært avholdt en workshop med alle fengslene i regionen i august 2025, hvor praktiske forhold knyttet til bruk av sikkerhetscelle ble diskutert mellom enhetene. Temaet for workshopen var hvordan fengslene kan tilrettelegge for kontakt med advokat på sikkerhetscelle, oppfølging av innsatte på sikkerhetscelle, utforming av sikkerhetscellene og hvordan få frem og dokumentere innsattes synspunkt på tvangsmiddelbruken. Videre hvordan følge opp innsatte på sikkerhetscelle som har blitt utsatt for tåregass eller pepperspray rett før eller under sikkerhetscelleoppholdet, hvordan sikre tilgang til hygieneartikler på sikkerhetscelle, tilgang til snus, samt forslag til gode rutiner for å varsle helsepersonell ved plassering på sikkerhetscelle og forslag til hvordan fengslene kan styrke sitt arbeid med å evaluere og forebygge bruk av sikkerhetscelle.

Sikkerhetscelleopphold med særlig høy risiko for umenneskelig og nedverdiggende behandling

- 13. Fengselet bør iverksette særlige tiltak for å forebygge langvarig og gjentatt bruk av sikkerhetscelle.*

Aktivitetsteamet jobber aktivt med å forebygge isolasjon når innsatte er på vanlig utelukkelsescelle og i ordinær fellesskapsavdeling. Vi vil se på økt samarbeidet mellom ZØ (utelukkelsesavdelingen), vaktledere og aktivitetsteamet ved å inkludere de i samtaler på sikkerhetscelle.

Fengselet jobber med å etablere en ny avdeling med enkelte innsatte som er en risiko for seg selv eller andre. Innsatte vil på denne avdelingen bli kartlagt og vi ønsker å utarbeide en tiltaksliste for å håndtere den enkelte. Vi vil også se på muligheten for å lage en forebyggende plan sammen med innsatte som ofte blir utelukket, dette i håp om å redusere og forhindre eskalering som fører til konflikt eller lignende.

Forebygge bruk av sikkerhetscelle

- 14. Fengselet bør styrke sitt arbeid med å evaluere og forebygge bruk av sikkerhetscelle, og involvere innsatte i dette arbeidet.*

Fengselet har praksis for at inspektør og jurist i etterkant av beslutningen gjennomgår vedtak om sikkerhetscelle. Vi har også en ledelsesmessig gjennomgang av alle vedtak om tvangsmidler for å se om det er læringspunkter. I dette møtet deltar også fengselsleder. Etter alvorlige hendelser hvor sikkerhetscellebruk er involvert, avholdes det rutinemessig et møte med de involverte ansatte for å følge opp og se om det er læringspunkter, jf. SEB (strukturert etterarbeid etter belastende hendelser).

Vi vil også se på om det vi være mulig å involvere den innsatte i evalueringen av sikkerhetscellebruken og innta innsattes synspunkter og opplevelse av hendelsen som ledd i å forebygge nye hendelser.

Utformingen av sikkerhetscellene

Vi ønsker å tillegge noe vedr. utformingen av og standarden på sikkerhetscellene ved Ullersmo. Disse er etter vår vurdering i svært dårlig stand. Det er uheldig å plassere innsatte som er i en krevende situasjon i et slikt rom.

Vi ønsker oss mer standardiserte krav når det gjelder f.eks størrelse, fargevalg (mangel på kontraster), lysinnfall, luke i dør, elektrisk belysning (mulighet for å dimme lyset), innredning, callinganlegg, utsyn til klokke, dagslys, tilgang til dusj, påkledning med mer. Vi er av den oppfatning at krav til innhold og utforming av sikkerhetscelle bør standardiseres i større grad og reguleres i forskrift tilknyttet straffegjennomføringsloven § 38.

Fengselet vil som skrevet over utarbeide ny vedtaksmal for sikkerhetscellebruk og ny instruks for bruk av sikkerhetscelle. Dette kan om ønskelig ettersendes når dette er uferdig utarbeidet.

Generelt vil vi takke Sivilombudet for gode innspill og anbefalinger.

Med hilsen

Ole Jonny Rydland
Fengselsleder

Marte Bruer-Skarsbø
assisterende fengselsleder

Dette brevet er godkjent elektronisk i kriminalomsorgen og har derfor ingen signatur.